

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai

a szállítási ágazatban

GINOP-5.3.5-18-2018-00052

Javaslattevői tanulmány

Tartalom

1.	Problémafelvetés, hipotézis	4
a.	A munkavállaló fiatalok szaktudásának hiánya	4
b.	A munkaerő-hiány fokozódása	5
c.	Az idősödő társadalom	6
d.	Az ágazat elégtelen munkaerőpiaci vonzó képessége	7
2.	„A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban ” című projekt célkitűzései	8
3.	A projekt módszertana	8
3.1.	A kutatás	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
a.	Szakirodalmi áttekintés	9
b.	A kutatásba bevont vállalatok adatszolgáltatása	9
c.	Kérdőíves felmérés	10
d.	Mélyinterjúk a bevont vállalatok humánerőforrás részlegeinek vezetőivel	12
3.2.	A pilot módszertan kidolgozása.....	15
3.3.	Az online tanácsadás	16
3.4.	Szemléletformáló és tájékoztató rendezvények tartása	17
4.	A projekt tudásbázisának létrehozása.....	17
5.	A pilot módszertan és program	18
6.	A projekt legfőbb tapasztalatai	19
6.1.	A kérdőíves felmérések tapasztalatai.....	19
6.2.	A vállalati elemzések, kutatások, mélyinterjúk tapasztalatai.....	19
6.3.	Az online tanácsadások tapasztalatai.....	20
6.4.	Tájékoztató rendezvények	20
7.	A projekt eredményei.....	22
7.1.	Közös tudásbázis.....	22
7.2.	A pilot módszertan kidolgozása.....	22
7.3.	A mentorprogram megalkotása, képzési programok kidolgozása	23
7.4.	Online platformok létrehozása.....	24
8.	A projektben megfogalmazott javaslatok	24
8.1.	A projektben megfogalmazott javaslatok a külső feltételek vonatkozásában.....	25
a.	Szakképzési rendszer, az oktatás szerepe	25
b.	Duális képzés	25
c.	Toborzás – tervezett utánpótlás	25
d.	A munkavállalói életkor csökkentése	26

e.	Nők felé nyitás.....	26
f.	Külföldi munkavállalók foglalkoztatása	26
g.	Oktatás szerepe	26
h.	Mobilitás.....	26
8.2.	A projektben megfogalmazott javaslatok a belső feltételek vonatkozásában.....	26
a.	A bemeneti feltételek javítása	26
b.	Kedvezőbb munkaszervezés.....	27
c.	Belső képzések szervezése – e-learning	27
d.	Mentorprogram é teljesítményösztönző rendszer	27
e.	A fluktuáció okainak elemzése	27
f.	A szállítóipari, járművezetői szakma imázsának fejlesztése.....	28
g.	A munkakörülmények javítása	28
h.	A járműflotta általános modernizációja	28
i.	Atipikus foglalkoztatási formák lehetővé tétele.....	28

1. Problémafelvetés, hipotézis

A szállítási ágazatban, különösen a kötöttpályás szállítás esetén, hagyományosan problémaként merül fel a megfelelő szakképzettséggel rendelkező, és az alkalmassági feltételeknek megfelelő munkaerő hiánya. A munkakörülmények, a megszakítás nélküli munkarend, a nagy felelősség, a komoly egészségi és szakmai alkalmassági feltételek komoly kihívás elé állítják a munkavállalókat.

A technológiai fejlődés a 2000-es évek elején arra mutatott, hogy a munkaerőhiányt a technikai vívmányok elterjedésével lehet jelentősen csökkenteni, sőt megszüntetni, de azt kell látnunk, hogy Magyarországon a technológiai fejlesztések mértéke jelentősen elmarad a nyugat-európaiktól, így továbbra is jelentős humánerőforrásra van szükség a rendszer működtetéséhez.

Autóbuszos szállítás esetén kevésbé égető, ám ott sem elhanyagolható a probléma. A buszvezetői munkakör könnyebben pótolható a piacról, mint egy speciálisabb szaktudást igénylő vasutas státuszé. A kedvezőtlenebb munkakörülmények, a megszakítás nélküli munkavégzés sem jellemzőek annyira ebben az ágazatban, mint a vasút esetén. Mindkét szállítási területnek szembe kell azonban néznie az elöregedő munkavállalói állomány problémájával, a fiatal munkaerő bevezetésének és főleg megtartásának kihívásaival.

A szállítási ágazatot érintő, a munkaerőhiányt jelentősen befolyásoló tényezők közül négy fő problémakör kiemelését tartjuk indokoltnak.

a. A munkavállaló fiatalok szaktudásának hiánya

Nagy nehézséget jelent, hogy az állami iskolarendszer nem tereli a fiatalokat a szállítási ágazatok irányába, hiszen gyakorlatilag nincs olyan szakképzés, ami kifejezetten az e területen való elhelyezkedésre készítené fel a fiatalokat.

A szakképzési rendszer jelenleg kevésbé rugalmas, nem tud gyorsan reagálni a munkaerőpiaci igényekre. A vasutas életpálya olyan szaktudást igényel, aminek elsajátítása éveket vesz igénybe. Jelenleg – és ez az állapot csaknem 20 éve jellemző – az állami szakképzési rendszer nem biztosít ilyen jellegű képzést, a szükséges szakismereteket a munkáltató által szervezett belső képzéseken lehet elsajátítani. E rendszer nehézséget jelent a munkáltató számára, hiszen hiába bővítette munkaerő állományát egy pályakezdővel, az új belépő az első hónapokban, vagy egyes szakterületek esetén akár az első 2 évben, nem tud hasznos munkát végezni, jelenléte nem enyhíti a munkaerőhiányt. Tovább

terheli a munkáltatót az a körülmény, hogy az új belépőnek már munkabért kell biztosítani, ugyanakkor az új felvételes még nem termel hasznot a vállalat számára.

Az egész nemzetgazdaság, így a stratégiai fontosságú szállítási ágazatok számára is az lenne a kielégítő, ha a szakképzési rendszer le tudná követni a munkaerőpiaci igényeket, és egy kereslet-vezérelt szakképzési rendszer jönne létre.

b. A munkaerő-hiány fokozódása

A speciális szakmai ismereteket igénylő, elsősorban a kötöttpályás szállítási ágazatra jellemző munkakörök esetében nem ismeretlen probléma a megfelelő munkaerő utánpótlás biztosításának kihívása. Ugyanakkor a kiterjedtebb formában megjelenő munkaerő-hiány viszonylag újkeletű, illetve részben még csak prognosztizált nehézség a szállítási ágazatban, így átgondolt akciótervvel még megelőzhető a súlyosabb humánerőforrás-válság.

A munkaerő-hiány fokozódása mögött több tényező is áll, melyek közül a legkézenfekvőbb az összlakosságot érintő népességfogyás és az elöregedő társadalmi szerkezet. A népességfogyás és a 65 év felettiek arányának növekedése miatt egyre csökken az aktív korúak száma. A KSH előrejelzései szerint a következő 20 évben 6-700 ezer fővel fog csökkenni az aktív korúak száma Magyarországon (Lásd: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>)

Szintén nem hagyható figyelmen kívül az a tényező, hogy sokan – élve az Európai Unió adta szabad munkaerő-áramlás lehetőségével – külföldön vállalnak munkát. Az Európai Unió tagállamai közötti vándorlás oka legtöbbször az, hogy Nyugat-Európa kedvezőbb béreket kínál a munkavállalók számára. Az országon belüli mobilitási hajlandóság azonban igen alacsony, így arra kevés remény mutatkozik, hogy a kevesebb munkalehetőséggel bíró területekről lehetne megfelelő munkaerőt bevonni.

Az általános munkaerő-hiány fokozódásához hozzájárul, hogy az egyre gyorsabb technológiai változásokat nehezen tudja lekövetni a képzési rendszer, így egyes esetekben az iskolákban már eleve elavult tudást közvetíthetnek a leendő munkavállalók felé. Így olyan szakemberek kerülhetnek a munkaerő piacra, akiknek szaktudása már nem releváns, viszont a megfelelő tudással rendelkező munkavállalók továbbra is hiányoznak a rendszerből.

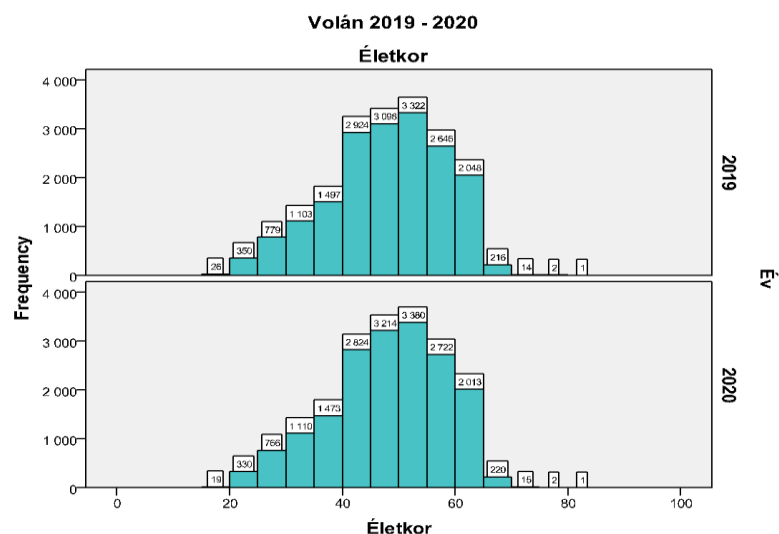
Utóbbi eset a szállítási ágazatban pillanatnyilag kevésbé jellemző. A műszaki fejlesztések nálunk nagyságrendekkel alulmaradtak a nyugati tendenciákhoz képest. A magyar vasút még ma is túlzott humánerőforrás kapacitást köt le, ami nagyrészt az elmaradt infrastruktúra fejlesztésnek is köszönhető. Emiatt például a forgalom irányításához jelentősen több emberre van szükség, mint Nyugat-Európában.

A műszaki fejlesztések egyes területeken azonban már elindultak, s jól látható, hogy ezeken a helyeken jóval kevesebb emberre van szükség. Ezek a lépések a létszámhiányt nagyban fogják tudni orvosolni, így idővel várhatóan munkaerő felesleg is kialakulhat. A járművezetésben és a szolgáltatási területen (jegyzvizsgálók) ilyen változások nem várhatók, tehát számítani kell arra, hogy itt a munkaerőhiány tartósan megmarad. A jegypénztárak esetében az automatizálás és az információs technológia nagy áttörést okozott, ahonnét a felszabaduló munkaerőt esetlegesen át lehet csoportosítani más területekre. A műszaki és a nehéz fizikai munkát igénylő területeinken, mint a pályakarbantartás, pályaépítés viszont tartós munkaerőhiányra lehet számítani.

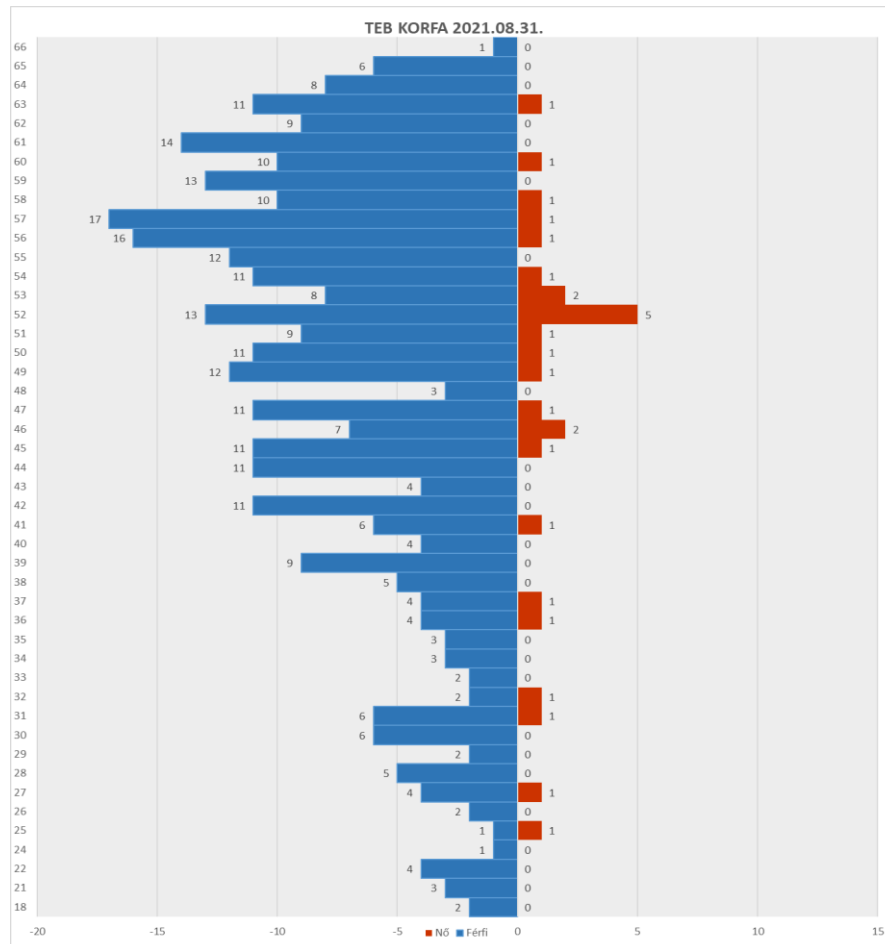
c. Az idősödő társadalom

Magyarország népességére előregedő tendencia jellemző, ami a kötöttpályás és a közúti szállítási ágazatra is hatással van; a vizsgált vállalatok munkaerő állományára is az idősödés jellemző.

A Volánbusz Zrt. esetében azt látjuk, hogy a munkavállalók többségének életkora a 40 és 65 év közötti tartományba esik. Az állomány derékhatát a középkorúak adják, de igen jelentős az idősebb munkavállalók aránya is. A foglalkoztatottak több mint 12 %-a 5 éven belül eléri, vagy már el is érte a nyugdíjas kort, így pótlásukra fel kell készülni. A pályakezdő, 25 év alatti munkavállalók száma meg sem közelíti ezt az arányt (kevesebb mint 3 %).

Még aggasztóbb a kötöttpályás szállítási ágazat munkavállalói korfája, ami erősen előregedő tendenciát mutat. A TEB (Távközlési Főnökség, Erősáramú Főnökség és Felsővezeték szakaszok, Biztosítóberendezési Főnökség) munkavállalók életkori megoszlását bemutató ábráról leolvasható, hogy az ezen speciális szaktudást igénylő munkakörök esetében tömeges nyugdíjazásra lehet számítani a következő években, míg fiatal belépőkre jóval kisebb számban lehet számítani.

d. Az ágazat elégtelen munkaerőpiaci vonzó képessége

Felmerül a kérdés, hogy mi okozza azt, hogy a fiatal munkavállalók közül csak kevesen választják a szállítási ágazatot, hiszen a fiatal belépők alacsony számából érzékelhető, hogy elégtelen az ágazat munkaerőpiaci vonzó képessége.

A generációkutatás szerint az Y és főleg a Z generáció számára már nem a fizetés a fő motiváló erő, sokkal inkább az önmegvalósítás lehetősége és a megfelelő munkahelyi környezet. A projekt keretében elvégzett kutatás során mégis azt láttuk, hogy a legfontosabb tényező az ágazat

munkavállalói számára továbbra is a bérszínvonal, és ezen a téren a szállítási ágazat – legalább is a közszolgálati feladatokat ellátó vállalatok – nem tudnak kellően vonzó perspektívát kínálni.

Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a szállítási ágazatban elhelyezkedőket – különösen a vasút esetében – sokszor kedvezőtlen munkakörülmények várják. Ráadásul a bemeneti követelmények – a munkával járó, emberéleteket is érintő felelősség miatt – sokak számára nehezen teljesíthetők. Ezek az elvárások különösen magasak a járművezetők esetében; gyakorlatilag tökéletes fizikai és mentális egészségre van szükség.

2. „A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban ” című projekt célkitűzései

A projekt célja volt, hogy tudományos igényességgel felmérje a munkaerőhiány helyzetét és a főtevékenységet ellátó munkaerőállomány összetételét a vizsgált ágazati szektorban, és azonosítsa azon meghatározó okokat, amelyek kiküszöbölésével az aktuális, az ágazat számára kedvezőtlen folyamatok megállíthatók és visszafordíthatók.

Cél továbbá, hogy a kutatási eredményekre alapozva beavatkozási tervet és fejlesztési módszereket, elektronikus képzési rendszerrel kombinált belső képzésre épülő életpálya modellt dolgozzunk ki, a munkaerőhiány problémájának megoldására.

3. A projekt módszertana

A projekt fizikai megvalósítását megelőzően megfogalmazzuk, hogy milyen módszertant kívánunk követni a meghatározott célok eléréséhez. Megállapítottuk, hogy szükséges lesz egy primer és szekunder kutatásokon alapuló háttér tanulmány elkészítésére, egy pilot módszertan kidolgozása, és a módszertan kísérleti jellegű végrehajtása.

3.1. A kutatás

Annak érdekében, hogy a téma hátterét megismerjük, kiterjedt kutatást végeztünk, ami nélkülözhetetlen alapja a projekt eredményeként megszülető javaslatoknak.

a. Szakirodalmi áttekintés

A szakirodalmi áttekintés lehetővé tette, hogy szintetizált módon lássuk a projekthez kapcsolódó legfontosabb fogalmak és tényezők mibenlétét.

Elsőként magának a munkaerőhiánynak a tematikáját jártuk körbe; megvizsgálva annak lehetséges okait, pontos fogalmát, jellemzőit és lehetséges megoldási forgatókönyveit. Megismerkedtünk a munkaerőhiány általános dimenzióival, és az egyes szektorokra jellemző adottságaival. Külön figyelmet szenteltünk a kérdés demográfiai aspektusainak is, illetve a munkaerőhiány magyarországi vonatkozásait külön is megvizsgáltuk. A szakirodalmi áttekintés során összegyűjtöttük azokat a jó gyakorlatokat, amelyek megfelelően adaptálva a szállítási ágazat számára is megoldást jelenthetnek. Az általános felől közelítve eljutottunk a számunkra releváns szektorban, a szállítási ágazatban jelentkező munkaerőhiány vizsgálatához, ill. a nemzetközi trendektől indulva a magyar szállítóiparra vonatkozó problémákig.

Fontosnak tartottuk, hogy megvilágítsuk a szállítási ágazat közszolgálati szerepét is, illetve kitértünk a magyarországi szakképzés múltjának és a vizsgált ágazat szempontjából elszomorító jelenének feltárására. Az oktatási lehetőségeket vizsgálva áttekintettük a felnőttoktatás és az e-learning kapcsolatát, ill. az online képzések bővítésének lehetőségeit.

Előbbieken túl feltártuk az alternatív foglalkoztatás módszerek lehetőségeit, megismerve azok munkajogi hátterét is. Ilyen atípusos foglalkoztatási módszerként megvizsgáltuk a részmunkaidő, a határozott idejű munkajogviszony, a munkaerő-kölcsönzés, a távmunka, a home office, a bedolgozói munkajogviszony, a több munkáltató által létesített munkaviszony, a munkakör megosztás, a behívás alapján történő munkavégzés lehetőségét is, azok előnyeivel és hátrányaival.

b. A kutatásba bevont vállalatok adatszolgáltatása

A kutatásba bevont vállalatok kiválasztása során a fő szempont – az ágazati relevancia mellett – az volt, hogy az adott vállalatnak legalább 100 fő munkavállalóval kell rendelkeznie. Így került kiválasztásra a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút Zrt (GYSEV), a Rail Cargo Hungaria Zrt. és a Volánbusz Zrt.

A fent felsorolt vállalatok SAP ill. egyéb belső rendszereikből adatokat bocsátottak rendelkezésünkre, melyek a 2019.12.31-i, ill. a 2020.06.30-i állapotokat tükrözik. Az adatok feldolgozására két lépésben került sor. Első sorban az egyes változók leíró elemzését végeztük el, majd az egyes változók közötti összefüggések feltárása, a kinyert információk összefoglalása következett.

c. Kérdőíves felmérés

A projekt keretben felmérés készült a szállítási ágazatban dolgozó munkavállalók körében, amely során azt tanulmányoztuk, hogy az érintettek miként vélekednek a munkahelyükön tapasztalható munkaerőhiány mértékéről, jellegéről, valamint a munkaerőhiány lehetséges kezelési módjairól.

A felmérés kérdezőbiztosok bevonásával, strukturált interjúk keretében zajlott, amely során 282 munkavállaló válaszolta meg a kérdéseket. A felmérés nem volt reprezentatív a szállítási ágazatban dolgozókra nézve, ugyanakkor a lekérdezés célirányosan történt a pályázat témájában érintett munkavállalókat érintően, így az eredmények elegendő információt nyújtanak ahhoz, hogy megfelelő következtetéseket vonhassunk le a vizsgált témával kapcsolatban.

A válaszadók demográfiai vizsgálatából kiderült, hogy a felmérésben résztvevő munkavállalók zöme (50%) a 26-45 év közöttiek közül került ki, míg 39,4 % tartozott a 46-64, ill. 10,6 % a 18-25 év közötti korcsoportba. Az iskolai végzettség szerinti vizsgálat alapján a válaszadók zöme (65,6% szakközépiskolai vagy szakiskolai képesítéssel rendelkezik.

A munkahely választásának szempontjai kapcsán a következő megállapításokat tehetjük; leginkább a szakma presztízse, szeretete motiválta a válaszadókat, de közel azonos mértékben volt fontos a munkakör anyagi jövedelmezősége is. A kényszer, vagy az átmeneti megoldás alig jelentett motiváló erőt a szakmaválasztásban, ami azt jelzi, hogy a felmérésben résztvevő munkavállalók jellemzően tudatosan indultak a szállítási ágazat irányába. Az egyes munkaköröket összevetve azt láthatjuk, hogy az elhivatottság és az anyagi szempontok a járművezetők számára voltak a legfontosabb befolyásoló tényezők a munkahelyválasztásban. A kényszert és az átmeneti megoldást pedig az adminisztratív feladatokat végzők jelölték meg magasabb pontokkal. A felmérésből az is kiderült, hogy a résztvevők jellemzően szeretnék hosszú távon a jelenlegi munkahelyükön és szakmájukban dolgozni.

A kérdőívek segítségével a munkaerőpiaci folyamatokat is vizsgáltuk. A válaszadók a témát érintő tudásukat „inkább jó”-nak írták le.

A válaszadók a saját munkakörükről, munkahelyükről alkotott véleményüknek is hangot tudtak adni. A legtöbben (41,5%) azt választották, hogy megfelelőnek tartják a jelenlegi

munkakörüket/pozíciójukat. A válaszadók 23,4%-a szeretne majd tovább fejlődni, továbblépni, 14,5%-uk pedig a horizontális váltás lehetőségét jelölte meg. A kérdőívet kitöltők 11,3%-a jelenleg még nem látja igazán a lehetőségeit, 6,0% lassan a végére ér és mindössze 3,2%-uk érzi úgy, hogy teljesen máshol képzelel el magát hosszú távon. Az egyes válaszokat megjelölők életkorban különböznek egymástól. A legfiatalabbak képzelel el teljesen máshol a munkájukat hosszútávon, az ő átlagos életkoruk 35,3 év volt. Nem sokkal idősebbek (36,6) azok a válaszadók, akik szeretnének feljebb lépni a szakmájukban. A horizontális váltásban gondolkodók átlagos életkora 40,2 év, a jelenlegi munkakörükkel/pozíciójukkal elégedetteké pedig 42,0. A fiatalabb munkavállalók munkahely váltással kapcsolatos tervei tovább nehezíthetik a szállítási ágazat munkaerő problémáit.

A kutatásba bevont szállítási ágazatban dolgozók korábban megszerzett tanulmányai, ismereti javarészt megfelelnek a jelenleg betöltött munkakörüknek és feladataiknak, hiszen a legtöbb válaszadó (29,1%) a nyolcfokozatú skála 8-as értékét jelölte meg, azaz az ő esetükben teljes mértékben idomul a munkakörük az ismereteikhez. Ezen felül a résztvevők további közel 50%-a választotta az 5-7 osztályzatokat és mindössze 6,0% volt azoknak az aránya, akik a jelenlegi munkakörükben egyáltalán nem a korábban megszerzett ismereteiket alkalmazzák.

A jelenleg betöltött munkakörhöz szükséges szakmai ismeretek naprakészségével, a képzések időbeni hosszával, minőségével és hatékonyságával kapcsolatban felsorolt állítások közül többet is megjelölhettek a válaszadók. Összességében elmondható, hogy egyik állítás sem volt általánosan elfogadott a kérdőívet kitöltők körében. A legtöbb jelölést az „alapvetően rendben van, de lehetne sokkal hatékonyabb is” állítás kapta, a résztvevők 35,5% értett egyet ezzel az állítással. A második legtöbb szavazat (33,7%) alapján sok felesleges dolgot kellett megtanulni a képzéseken. A felmérésében résztvevők alig több mint negyede (27,0%) volt alapvetően elégedett a betöltött munkakörhöz szükséges ismeretekkel, képzésekkel.

A munkaerőhiány és a munkaerő utánpótláshoz kapcsolódó kérdések elemzésével megállapíthatjuk, hogy a szállítási ágazaton belül végzett feladatokkal és munkahelyekkel való általános elégedettséget mutatja az is, hogy a felmérésben résztvevők zöme nem látja problémásnak a fiatalok és/vagy az újonnan belépők beilleszkedését. A munkahelyi beilleszkedés nehézségei kapcsán több választ is megjelölhettek a kutatásban résztvevők. Az eredmények alapján a legtöbben (32,6%) a nem megfelelő munkakörülményekben látják a szállítási ágazat dolgozóit, amit a munkahelyi környezet (főnökök, kollégák) követ 29,4%-kal. A felmérésben résztvevők 26,2%-a szerint jelent problémát a támogatás, mentorálás hiánya és 25,5% volt azoknak az aránya, akik a képzés hiányosságaiban (is) látják a problémát.

A kutatásban résztvevők több mint fele (55,3%) nyilatkozott úgy, hogy jelenleg is van betöltetlen pozíció a munkahelyén, ezen belül 17,4% volt azoknak az aránya, aki szerint egyre nagyobb munkaerőhiánnyal küzdenek. A munkaerőhiány jelentős hatással van a feladatok elvégzésére és az alkalmazottak leterheltségének mértékére is. Mindössze a válaszadók 6,0%-a nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem okoz problémát számukra a hiányzó munkaerő, 37,2% pedig meg tudja oldani azt. Ugyanakkor a felmérésben résztvevők jelentős része, 43,6%-ának munkakörében csak túlórával és helyettesítéssel tudják ellátni a feladatokat, emellett 13,1%-uk nem, vagy csak részben tudják ellátni a munkát a hiányzó alkalmazottak miatt. Munkakörök szerint vizsgálva, viszont azt láthatjuk, hogy a legnagyobb kihívást a járművezetők számára okozza a hiányzó munkaerő pótlása, közel 70%-uk jelezte, hogy nem, vagy csak plusz terhek vállalásával tudják elvégezni a feladatokat. Szintén jelentős problémát jelentenek a betöltetlen feladatkörök a műszaki-karbantartási munkák ellátásában és a kereskedelem területén is.

A kérdőív utolsó blokkjában arról kérdeztük a szállítási ágazat dolgozóit, hogy véleményük szerint milyen szempontok játszanak szerepet a munkaerőhiány kialakulásában, illetve milyen eszközökkel lehetne mérsékelni azt, vagy megszüntetni.

A felmérésben résztvevők legjelentősebb tényezőként a bérezést jelölték meg (értékelés átlaga: 6,2), melyet a képzési rendszer, illetve a munka jellege, természete követett 5,2-es és 5,1-es átlaggal. A többi felsorolt szempontot 4,5 és 4,7 átlagos értékekkel nagyon hasonlóan ítélték meg a válaszadók, a legkevésbé jelentős kiváltó okként pedig az általános foglalkoztatási helyzetet és a vállalat rossz megítélését jelölték meg a résztvevők.

d. Mélyinterjúk a bevont vállalatok humán erőforrás részlegeinek vezetőivel

A kérdőíves adatgyűjtés mellett a bevont vállalatok humán vezetőivel készült mélyinterjúkkal is igyekeztünk árnyalni a munkaerőhiány helyzetét érintő kérdéseket. A beszélgetések során arra kerestük a választ, hogy a humán szakemberek szerint milyen okokra vezethető vissza a munkaerőhiány, milyen a rendelkezésre álló foglalkoztatott állomány korösszetétele és jövőbeli korfa modellje, milyen intézkedések, kezelési módszerek és azokra épülő belső kezelési modellek, elektronikus oktatási módszerek segítik elő a munkaerőhiány növekedésének megállítását, esetleges csökkenését.

GYSEV Zrt.

A munkaerőhiány különösen a vasútszakmai szakismereteket igénylő szakmunkás munkakörökben (gépészeti, forgalmi, biztosítóberendezési, pályafenntartási, felsővezetékes – szakismeretekkel rendelkező területek), a hosszú kiképzést igénylő közlekedésbiztonsághoz kapcsolódó vasúti munkakörökben (pl. mozdonyvezető, forgalmi szolgálattevő, kocsivizsgáló) és egyes felsőfokú végzettséghez kötött munkakörökben (pl. villamosmérnök) jelentkezik. Látható tehát, hogy

a speciális szaktudás az, ami nehezen pótolhatóvá teszi a nyugdíjazás, vagy egyéb ok miatt távozó munkavállalókat. Azon túl, hogy a szakismeretek elsajátítása hosszú időt vesz igénybe, nehézséget okoz, hogy az iskolarendszerű szakoktatás körülbelül 2 évtizede nem megoldott, így az utánpótlás kinevelése a vállalatra hárul. Ugyanakkor a pályakezdő fiataloknak nem vonzó, hogy középiskola, egyetem után akár 1-1,5 éves képzéseket kelljen elvégezni, annak érdekében, hogy önálló munkát végezhesse. Ráadásul az újfelveteleseknek a feszített létszám miatt nem mindig adatik meg az a lehetőség, hogy a szükséges szakmai ismeret átadásra kerüljön, a felvett kolléga mentorálása az elvárt szinten megtörténjen.

A már hosszabb ideje, akár évtizedek óta a vállalat kötelékében dolgozók számára is megterhelő a folyamatos tanulás, az időszakos képzések és vizsgák, nem is beszélve a munkával járó nagyfokú felelősségről. Az évek előre haladtával sokan nyugodtabb munkahelyre vágnak.

Tovább nehezíti a kieső munkaerő pótlását, hogy a különösen szigorú hatósági orvosi alkalmassági feltételeknek sok új felvételes nem tud megfelelni. Az orvosi rendelet megalkotása óta, az orvostudomány, a műszerek sokat fejlődtek, olyan elváltozásokat diagnosztizálnak akár 20-30 éve már dolgozó vasutas kollégáknál, amely eltérések ismeretének hiányával maximálisan el tudták látni feladataikat, de ezek felderítése kizárja az orvosi alkalmasságukat.

Szintén megoldhatatlan kihívásnak tűnik Ausztria bérfelhajtó ereje, hiszen a határ túloldalán betanított, segéd- vagy szakmunkásként a hazai vasutasbérek többszöröse kereshető meg, kiszámíthatóbb, nyugodtabb munkakörnyezet mellett.

A vasutas szakmához ragaszkodó munkavállalók számára a magánvasutak rugalmasabb foglalkoztatási feltételei és magasabb kereseti lehetőségei kínálnak vonzóbb perspektívát.

A létszámhiányból adódó túlterheltség, egyszemélyi tudás kialakulása, felelősség súlya pedig olyan változásokat indíthat el, melynek eredményeként egyre több munkavállaló a felmondást választja.

További nehézséget jelent a munkavállalói állomány előregedő tendenciát mutató korfája. A következő években tömeges nyugdíjazások várhatók, az állomány fiatalítása, kiegyensúlyozása csak jelentős beavatkozásokkal érhető el.

A munkaerőhiány csökkentésére szolgál a hosszú távú pályorientáció illetve a munkavállalói ajánlás bevezetése, kifejezetten a szakmunkás területeken. Az ajánlott munkavállalók vállalatnál maradása is hosszabb távú. A fiatal munkavállalói kört az online térben szeretnék megcélozni, pl a cégről szóló vírusvideókkal.

A képzésre fordított költségeket jelentősen megemelték, a munkavállalók képzésére nagy hangsúlyt fektetnek. A képzéseknek tapasztalataik szerint munkaerő megtartó hatása van. Támogatják

kollégáik másoddiplomás képzését, továbbképzését. A szakmai fejlődés lehetőségét valamennyi munkatársnak biztosítják.

Rail Cargo Hungaria Zrt.

A vállalatnál a klasszikus munkaerőhiányos területek a vasúti üzemvitellel közvetlenül összefüggő munkakörök, így különösen a mozdonyvezető és a kocsivizsgáló munkakör.

Az önálló mozdonyvezetői állomány kialakítása érdekében már több éve saját mozdonyvezetői gyakornoki tanfolyamokat indítanak, külső képző cég bevonásával. Egy-egy tanfolyam során 25-30 új, fiatal mozdonyvezető kiképzése történik meg, így a mozdonyvezetői létszám az elmúlt időszakban jelentősen megnövekedett. Hasonlót terveznek a tolatásvezetés és a kocsirendezés területén is, itt is függetlenedni szeretnének az állami vasúttársaságtól és az általa nyújtott szolgáltatási kínálattól. A szükséges kocsivizsgálói létszám biztosítása érdekében szintén szerveznek tanfolyamokat, azonban jelentkezők hiánya miatt ezen a területen önálló képzés indítására nincs lehetőségünk, de évente néhány fő kiképzését sikeresen meg tudják oldani külső tanfolyamokhoz történő csatlakozással. Mivel itt még a folyamat elején tartanak, ebben a munkakörben, a törzsállomány gerincének felépítéséig folyamatos lesz részükről a munkaerő kereslet és a hiány.

A középfokú végzettséget igénylő munkakörök utánpótlásának biztosítása érdekében fentiekén túl a vállalat szoros kapcsolatokat ápol, több középfokú szakképző intézménnyel, Dunaújvárosban, Győrben és Budapesten is. Ezekkel az intézményekkel együttműködnek a középfokú duális képzésben, mint szakmai gyakorlati képző hely.

Sok olyan fiatal van, aki ugyan elhelyezkedik a vállalatnál, de a megtartásuk nem minden esetben sikeres. Ennek oka elsősorban a még szükséges forgalmi vizsgák letételével kapcsolatos nehézségekben, a vasúti vizsgarendszer merevségében keresendő.

A korfa kedvezőtlen összetétele miatt évről évre fokozódó problémát jelent a munkaerő utánpótlás egyes stratégiai munkakörökben, így különösen a kocsivizsgálók között.

A problémákat súlyosbítja, hogy a magyar munkavállalók közismerten alacsony szintű mobilitása miatt a rendelkezésre álló munkaerő belső, területi alapú átcsoportosítása is nehézségekbe ütközik.

Volánbusz Zrt.

A közúti szállítási ágazatban elsősorban az autóbusszvezető és a fizikai szakmunkás munkakörökben van munkaerőhiány, régióként jelentős eltéréssel.

A pandémia kedvezően hatott a társasághoz jelentkezők számára és a jelentkezők szakképzettségére vonatkozóan is, így az utóbbi időben a vállalatnál enyhült a munkaerőhiány.

Bár a vállaltnál nincs kifejezetten kidolgozott életpálya modell, a Volánbusz Zrt igyekszik különböző módszerekkel megtartani és motiválni meglévő munkaerő állományát. A Kollektív Szerződése elismeri a balesetmentes közlekedést, amely a kritikus munkakörök közül elsősorban az autóbuszvezető munkakörben foglalkoztatott munkavállalókat érinti. Emellett a bevezetésre került egységes autóbuszvezetői bérrendszer meghonosította a „hűségbért”, amely az e munkakörben 5, illetve 20 éve eltöltött munkaviszony esetén járó bérpótlék. A teljes munkavállalói kör vonatkozásában pedig a törzsgárda juttatás emelhető ki, amelyhez a munkaviszonyban töltött évek után – a juttatás kifizetése mellett – egyéb kedvezmények is járhatnak.

3.2. A pilot módszertan kidolgozása

A projekt módszertana kiterjedt egy a kutatási eredményekre épülő pilot módszertan kidolgozására.

A pilot program módszertana 5 tematikus egységből áll; tartalmazza a kutatás során megfogalmazott problémák összegzését, illetve a munkahelyi tanácsadás, a tréningek, a coaching és az e-learning tananyagfejlesztés módszertanának elméleti hátterét, biztosítva ezzel azok szakszerű kivitelezését.

A pilot módszertan kidolgozása során először tehát leszűrtük a következtetéseket a kutatás során nyert információkból, felhasználva a bevont vállalatok által szolgáltatott adatok, illetve a kérdőívek elemzését.

A következő egységben a munkahelyi tanácsadás témakörét jártuk részletesen körül, feltárva olyan kérdéseket, mint hogy miben is áll a tulajdonképpen a tanácsadás, mi a tanácsadó alaptevékenysége, mi alapján lehetséges egyáltalán a helyes tanácsadás. Ezen túl bemutatásra került az üzleti tanácsadás fogalma, célja. Részletesen feltártuk a tanácsadásban alkalmazott módszereket, megismerve a tanácsadási modelleket, típusokat, elkülönítve a csoportos és az egyéni tanácsadást.

A tanácsadást követően a tréningek világának elméleti hátterét igyekeztünk megvilágítani. Megismertük a tréningek általános jellemzőit, a tréneri szerep mibenlétét, a tréningeken alkalmazható munkaformákat, technikákat.

Ezek után a Coaching módszertanának feltárása következett, tisztázva a Coaching fogalmát, célját, az alkalmazható kérdezéstechnikát, a coach jellemzőit.

A pilot módszertan kidolgozása során külön hangsúlyt fektettünk az e-learning tananyag fejlesztés módszertanára, feltárva a felnőttoktatás és az e-learning kapcsolatát, az élethosszig tartó tanulás mibenlétét, a gazdasági társaságok, gazdálkodó szervezetek e-learning lehetőségeit, az online oktatás előnyeit, hátrányait, a tananyagok kialakításának módszertani kérdéseit.

3.3. Az online tanácsadás

A projektmegvalósítás során különösen sikeresnek bizonyult az online tanácsadás modulja. A munkavállalók olyan szakemberek tanácsadásában részesültek online formában, akik valós, a munkavállalók szempontjából releváns problémákat jártak körbe, maximális felkészültség mellett.

A csoportos tanácsadások során előkerült a képzési ismeretek fejlesztésének kérdése. A tanulási folyamat elengedhetetlen eleme – különösen felnőtt korban – a megfelelő belső motiváció. A szakértő szempontjai nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a munkavállalók jobban megértsék a képzéseken való tudatos részvétel fontosságát. Ezen képzések hozzájárulnak ahhoz, hogy a szállítási ágazat valódi életpálya modellt, előre lépési, fejlődési lehetőségeket biztosítson a munkavállalók számára, ezzel növelve az ágazat vonzerejét illetve munkaerő-megtartó erejét.

Generációkutatással foglalkozó szakértő is segítette a projektmegvalósítás folyamatát, aki a generációk közötti együttműködés gördülékenyebbé tételével kapcsolatos tanácsadással segítette a kooperatívabb, így vonzóbb munkahelyi légkör megteremtését.

Több olyan szakértő is részt vett az online tanácsadási folyamatban, akik olyan munkajogi, társadalombiztosítási, adózási, öngondoskodáshoz kapcsolódó kérdéseket világítottak meg a munkavállalók számára, melyeknek ismerete mindenképpen hozzájárul a magabiztosabb, tudatosabb munkavállalói attitűdhöz.

Kiemelt fontosságú volt a foglalkoztatáségszégügyhöz kapcsolódó tanácsadás. A szállítási ágazatban egyes munkakörökhöz rendkívül komoly alkalmassági feltételek kapcsolódnak, amelyek esetenként indokolatlannak tűnhetnek a munkavállalók számára. Fontos volt, hogy a tanácsadó segítségével feltárult ezen alkalmassági tényezők fontossága, enyhítve ezzel a munkáltató és a munkavállalók közötti nézetkülönbséget.

A tanácsadás során elhangzott legfontosabb információk hírlevél formájában azokhoz a munkavállalókhöz is eljuthattak, akik nem tudtak részt venni az online tanácsadási alkalmakon.

A csoportos tanácsadások mellett a projekt lehetőséget biztosított egyéni tanácsadásra is, ami elsősorban e-mailes formában volt elérhető.

3.4. Szemléletformáló és tájékoztató rendezvények tartása

„A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban” című projekt keretében több szemléletformáló és tájékoztató rendezvény megtartására is sor került. A kampány célja elsősorban a munka világát érintő folyamatok bemutatása, a szociális párbeszéd intézményeinek és tárgyköreinek megismertetése, a motivációs rendszerek értékelése volt.

A közlekedési és szállítási ágazatban felmerülő munkaerőhiány okairól, kezelésükről, és a szakszervezetek szerepéről Dr. Szabó Imre, a VDSzSz Szolidaritás szakértője, Horváth Csaba, a Vasutasok Szakszervezetének szervezetszervezői alelnöke és Kövesdi Roland, a Vasutasok Szakszervezetének ifjúsági tagozatvezetője is megszólalt.

A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjairól a szállítási ágazatban Dr. Balázs László, az ECOTECH Nonprofit Zrt. kutatója, tréning üzletágvezetője nyújtott tájékoztatást.

Szintén a szemléletformáló és tájékoztató kampány keretében került sor Szalai Piroska, a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) szakértőjének „A munkaerő-piac 2010-2020 közötti alakulása a 20-64 éves korosztály tekintetében”, valamint Fűrész Tünde, a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) elnökének „A rugalmas foglalkoztatási formák, és azok családokat segítő mivoltáról” elmélkedő megszólalására.

4. A projekt tudásbázisának létrehozása

„A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban” című projektet egy 4 tagú konzorcium valósította meg, melynek tagjai: Vasúti Dolgozók Szabad Szakszervezete Szolidaritás, Vasutasok Szakszervezete, Stratégiai és Közszolgálati Társaságok Országos Szövetsége, Közlekedési Munkástanácsok Országos Szövetsége. A projekt sikeres lebonyolítása érdekében a Konzorcium felsőoktatási intézményekkel is együtt működött; a közös munkát együttműködési megállapodások megkötése tette hivatalossá – Dunaújvárosi Egyetem; Pécsi Tudományegyetem.

A konzorciumi tagok és együttműködő partnerek között dinamikus közös munka alakult ki a projektmegvalósítás során, melyet a rendszeres találkozók (a pandémia miatt elsősorban az online térben) tettek igazán gyümölcsözővé.

A konzorciumi tagok – mint a szállítási ágazatban releváns érdekképviseleti szervezetek – alapvetően egységes célok mentén gondolkodnak, ugyanakkor sajátos preferenciáikkal, egyedi ismereteikkel minden tag hozzá tudott járulni egy egységes tudásbázis létrehozásához.

A találkozók során a tagok feltárták, egymással megosztották a rendelkezésükre álló tudást és tapasztalatot, így egy bővebb ismeretanyag tudott kikristályosodni.

A tagok bemutatták azokat a – sokszor nagyban egyező vagy hasonlító – problémaköröket, amelyekkel mindennapi tevékenységük során találkozhatnak, illetve felvillantották, hogy milyen jó gyakorlatokkal, megoldási kísérletekkel igyekeznek kezelni a felmerült nehézségeket. Mivel az érdekvédelmi szervezetek által érzékelt kihívások gyakorta nagyon hasonlítanak egymásra, az egyes jó gyakorlatok, megfelelő adaptálás mellett, szélesebb körben is alkalmazhatók válhatnak.

Az együttműködés, és a közösen elvégzett kutatás – felmérés hatására egy olyan tudásbázis jött létre, ami alkalmassá teszi a Konzorciumot arra, hogy megalapozott javaslatokat tegyen szállítási ágazatot érintő munkaerőhiány lehetséges kezelési módjait illetően.

5. A pilot módszertan és program

A projekt keretében megvalósuló kutatást összefoglaló háttér tanulmányban megjelenő kihívásokra való reflexzió érdekében a projekt keretében az alábbi tevékenységeket vállalta fel a megvalósító:

- munkaerő piaci tanácsadás,
- tréningek tartása,
- coachingok, csoport coachingok tartása,
- képzés/átképzés.

A pilot program módszertana összegzi a vállalt tevékenységek megvalósításához szükséges módszertan elméletét, biztosítva a megvalósítás szakszerű kivitelezését. Öt tematikus egységet tudunk elkülöníteni a pilot módszertan keretein belül.

- A kutatási tanulmányban megfogalmazott problémák összegzése
- Munkahelyi tanácsadás módszertana
- Tréningek módszertana
- Coaching módszertana
- E-learning tananyagfejlesztés módszertana

A pilot módszertan kipróbálására elsősorban a munkaerő utánpótlás és a képzési rendszerek tekintetében került sor.

6. A projekt legfőbb tapasztalatai

6.1. A kérdőíves felmérések tapasztalatai

A „TEB életpálya” kérdőíves felmérések visszaigazolták azokat a hipotéziseket, melyeket a projekt résztvevői – a gyakorlati tapasztalat alapján – állítottak fel. Ennek megfelelően visszaigazolást nyert, hogy mind az aktív munkavállalók, mind a munkáltatók úgy látják, hogy az újonnan belépők tudása nem minden területen kielégítő; különösen a szakmai alapismeretek, az általános szakmai ismeretek és a speciális vasúti ismeretek tekintetében maradnak el az elvárttól. A válaszadók megerősítették, hogy a megfelelő szakmai tudás elsajátításához a munkavállalónak további 1 – 2, vagy 2-nél több évre is szüksége van.

Szintén megerősítést nyert a kérdőívek alapján, hogy mind a munkáltatók, mind a munkavállalók szorgalmazzák a képzési rendszer átalakítását, újra gondolását.

Alapvetően lehangoló képet festenek a jövőre vonatkozó kérdésekre adott válaszok. A többség kedvezőtlennek, nem túl biztónak látja a jövőt a szakma és a vasút szempontjából, a fiatal munkavállalók szempontjából pedig kifejezetten kedvezőtlennek látják a jövőt. A válaszadók a saját helyzetüket illetően már nem ennyire pesszimisták, de az optimizmus ezekben az esetekben sem jellemző.

A munkavállalók és a munkáltatók véleménye tehát egybecseng arra vonatkozóan, hogy szükséges a képzési rendszer megreformálása, s olyan jövőkép megalkotása, ami vonzóvá teheti a szállítási ágazatot.

6.2. A vállalati elemzések, kutatások, mélyinterjúk tapasztalatai

A vállalati elemzések, kutatások, mélyinterjúk megerősítették azokat a vélelmeket, melyek összefüggést mutatnak egyes körülmények és a (fiatal) munkavállalók elégtelen bevonása és megtartása között.

Először is súlyos problémaként definiálható a szállítási ágazat munkavállalói korfájának előregedő tendenciája. A következő években tömegesen fognak olyan munkavállalók nyugdíjba menni, akiknek pótlása jelenleg nem lenne megoldható. Erre a várható krízishelyzetre szükséges felkészülni.

Ezen körülmények között ki kell emelnünk a bérezést, hiszen a legtöbb munkavállaló számára a megfelelő jövedelem a legfontosabb motivációs tényező. Ugyanakkor a szállítási ágazat közszolgálati feladatokat ellátó vállalatai nem tudnak lépést tartani a magán vasúti társaságok, illetve a magán személyszállítással és fuvarozással foglalkozó cégek kínálta bérekkel.

Még nehezebb versenyre kelni a tőlünk nyugatabbra fekvő európai uniós országok munkaerő elszívó erejével. A magyar társadalom rendkívül nehezen mobilizálható, az országon belüli lakóhely változtatás nem jellemző. Azok a potenciális munkavállalók, akik hajlandóak elhagyni lakóhelyüket egy munka megszerzéséért, jobbra külföldre távoznak, elsősorban a nagyobb bérkülönbség miatt.

Az elemzések során kiderült, hogy azok a bemeneti elvárások, amelyek egyes munkakörök esetében megjelennek az alkalmassági vizsgán, sok esetben nehezen teljesíthetők akár az új belépők számára, akár a már állományban lévő munkavállalók számára. Mivel ezekhez a munkakörökhöz általában nagyfokú felelősség is tartozik, érthető a nagyfokú elővigyázatosság, azonban egyes esetekben – a technikai fejlődés miatt – az emberi tényező már kevésbé fontos, így az alkalmassági vizsga kapcsolódó követelményei is lejjebb szállíthatók lennének.

6.3. Az online tanácsadások tapasztalatai

Az online tanácsadás konklúziója, hogy lényeges módosításokra van szükség a vállalati humán gyakorlatok tekintetében. A generáció kutatások rámutattak, hogy a fiatalabb generációk esetében egy béremelés önmagában már nem jelent megfelelő motivációs erőt. Sokkal fontosabb a kreatív munkavégzés lehetősége, a csapatmunka, a rugalmas munkavégzés lehetősége, és hogy olyan munkáltatónak dolgozzanak, amely kiáll olyan értékek mellett (pl. környezetvédelem), ami a munkavállaló számára is fontos.

A szállítási ágazatba épp csak bekerülő, esetleg életkorukból adódóan is pályakezdő fiatalok számára a felmérések szerint általában nem okoz gondot a beilleszkedés, ugyanakkor néhány esetben hamar konfliktus alakul ki a tapasztaltabb munkavállalókkal. Ennek oka lehet az, hogy a pályakezdő megfelelő szakmai tudás nélkül vesz át egy munkakört, így alapvetően szakmai okokra vezethető vissza a konfliktus. Segíthet a problémán egy mentorprogram bevezetése, aminek segítségével egyrészt szakmai tudásra tud szert tenni az új belépő, másrészt a szociális kapcsolatai is könnyebben kiépülnek.

6.4. Tájékoztató rendezvények

„A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban” című projekt keretében több szemléletformáló és tájékoztató rendezvény megtartására is sor került. A kampány célja

elsősorban a munka világát érintő folyamatok bemutatása, a szociális párbeszéd intézményeinek és tárgyköreinek megismertetése, a motivációs rendszerek értékelése volt. A tájékoztató rendezvények egyértelműsítették, hogy a fiatal munkavállalók munkahelyi beilleszkedése, szocializációja mely pontokon kell, hogy megerősítést nyerjen.

7. A projekt eredményei

7.1. Közös tudásbázis

„A munkaerőhiány lehetséges kezelési módjai a szállítási ágazatban” című projektet egy 4 tagú konzorcium valósította meg, amely további felsőoktatási intézményekkel is együtt működött.

A projekt sikeres lebonyolítása érdekében a Konzorcium felsőoktatási intézményekkel is együtt működött. A konzorciumi tagok és együttműködő partnerek között dinamikus közös munka alakult ki a projektmegvalósítás során, melyet a rendszeres (online) találkozók is elősegítettek.

A konzorciumi tagok – mint a szállítási ágazatban releváns érdekképviseleti szervezetek – alapvetően egységes célok mentén gondolkodnak, ugyanakkor sajátos preferenciáikkal, egyedi ismereteikkel minden tag hozzá tudott járulni egy egységes tudásbázis létrehozásához.

A találkozók során a tagok feltárták, egymással megosztották a rendelkezésükre álló tudást és tapasztalatot, így egy bővebb ismeretanyag tudott kikristályosodni.

A tagok bemutatták azokat a – sokszor nagyban egyező vagy hasonlító – problémaköröket, amelyekkel mindennapi tevékenységük során találkoznak, illetve felvillantották, hogy milyen jó gyakorlatokkal, megoldási kísérletekkel igyekeznek kezelni a felmerült nehézségeket. Mivel az érdekvédelmi szervezetek által érzékelt kihívások gyakorta nagyon hasonlítanak egymásra, az egyes jó gyakorlatok, megfelelő adaptálás mellett, szélesebb körben is alkalmazhatóvá válhatnak.

Az együttműködés, és a közösen elvégzett kutatás – felmérés hatására egy olyan tudásbázis jött létre, ami alkalmassá teszi a Konzorciumot arra, hogy megalapozott javaslatokat tegyen szállítási ágazatot érintő munkaerőhiány lehetséges kezelési módjait illetően.

7.2. A pilot módszertan kidolgozása

A pilot módszertan kialakítását tudományos feltáró munka előzte meg. A szakirodalmi áttekintés után három kiválasztott közszolgálati, a szállítási ágazatban releváns vállalat adatait elemeztük. A GYSEV Zrt, a Rail Cargo Hungary Zrt. és a Volánbusz Zrt. önkéntesen adatot szolgáltatott a részünkre. A vállalatirányítási rendszerekből kinyert egzakt adatokat pl. a vállalati korfák összeállításához tudtuk felhasználni, megállapítottuk, hogy mindhárom vállalat esetében előregedő tendencia figyelhető meg.

Az adatszolgáltatás mellett a legfontosabb módja az információ szerzésnek a kérdőívek kitöltetése és elemzése volt. A 3 bevont vállalttól összességében 282 munkavállaló töltötte ki a kérdőívet, amely a munkaerőhiány mértékéről, jellegéről, kezelési módjairól kérdezte a válaszadókat.

Előbbiek mellett a kutatásba bevont vállalatok humán vezetői mélyinterjúkat adtak, így az ő munkaerőhiánnyal kapcsolatos ismereteik és tapasztalataik is rendelkezésünkre állnak.

A kutatás elvégzése után rátérhettünk a pilot módszertan kidolgozására. A pilot program módszertana 5 tematikus egységből áll; tartalmazza a kutatás során megfogalmazott problémák összegzését, illetve a munkahelyi tanácsadás, a tréningek, a Coaching és az e-learning tananyagfejlesztés módszertanának elméleti hátterét, biztosítva ezzel azok szakszerű kivitelezését.

7.3. A mentorprogram megalkotása, képzési programok kidolgozása

A kérdőívezés során mind a munkavállalókat, mind a munkáltatókat megkérdeztük, hogy mennyire tartaná szükségesnek egy mentor jelenlétét, aki az újonnan belépő munkavállalók beilleszkedését támogatná. A válaszokból kiderült, hogy mind a két csoport hasznosnak találná ilyen mentorok kinevezését.

Megállapításra került, hogy a mentornak olyan, már régebb óta a vállalatnál dolgozó szakembernek kell lennie, aki mind szakmailag mind emberileg vonatkoztatási pont lehet a fiatal munkavállalók számára.

Két opció is felmerül a mentori munkakört illetően. Lehetséges létrehozni egy különálló státuszt erre a célra, vagy megoldható részfeladatként, díjazás mellett.

A távközlési, erősáramú és biztosítóberendezési szakmák által üzemeltetett rendkívül heterogén eszközpark és szerteágazó tudásigény miatt nem támogatott, hogy a mentori feladatot egyetlen „főállású mentor” lássa el. A feladat ellátható azonban részfeladatként, díjazás ellenében. Ebben a rendszerben egy vagy több (maximum 5) munkatárs is elláthatja egy adott pályakezdő mentorálását. A mentori feladatot ellátó személynek mindig tapasztalt kollégának kell lennie, megfelelő szakmai gyakorlattal. A szakmai és oktatási tudás alapján az egyes témaköröket pedig mindig a legalkalmasabb mentorra kell bízni. A mentor kijelölésre kerülhet az aktuális szakasról (alapvetően ez támogatott), illetve egyes részképzéseknél más szakaszok területéről, vagy központi szakaszokról.

A mentorálási időszak a munkaviszony kezdetétől tart maximum 1 évig, de a megpályázott munkakör bemeneteit gyorsabban teljesítő pályakezdő korábban is átsorolható végleges munkahelyére, megszüntetve ezzel a gyakornoki státuszát, és a mentorral való kísérését.

Alternatív lehetőség: a mentorok nem a végleges munkaköri besorolásig, vagy a feltételhiány megszűnéséig (de maximum 1 évig) látják el a mentorálási feladatokat, hanem amíg szükséges, de maximum 2 évig.

A kérdőíves vizsgálatok során a jelenleg működő képzési rendszerrel kapcsolatban is számos kérdés felmerült. A válaszokból kiderül, hogy a jelenlegi formában nem tartják kifejezetten jónak a

képzési rendszert sem a munkavállalók, sem a munkáltatók; az érintettek szerint az oktatást (a vállalton belüli, időszakos alap és felsőfokút egyaránt) újra kell gondolni.

A dolgozók (81%) véleménye szerint több, mint két év szükséges a felvétel után, hogy megfelelő képzettséggel bíró kollegává váljon az újonnan érkezett pályakezdő. A megkérdezettek szerint az elméleti, online képzésre kisebb, viszont a gyakorlati központi és helyszíni oktatásra nagy hangsúlyt kell fordítani.

Azonnali megoldást vár az iskolarendszerű nappali tagozatos szakképzések hiányának problémaköre. A szakképzés újraindítása nélkül nehezen elképzelhető a fokozódó munkaerőhiány sikeres kezelése.

7.4. Online platformok létrehozása

A projekt keretében megteremtettük az online tanácsadás feltételrendszerét. A munkavállalók csoportos tanácsadáson vehettek részt, ahol munkajogi, foglalkoztatás egészségügyi, társadalombiztosítási, öngondoskoshoz, nyugdíjhoz, képzésekhez, generációs különbségekhez kapcsolódó kérdéseket jártak körbe a felkért szakértők.

A tanácsadások összefoglalóit hírlevél formájában olyan munkavállalók is megismerhetik, akik egyébként nem vettek részt a tanácsadáson.

Emellett a munkavállalók e-mailben is fordulhatnak a szakértőkhöz, így az egyéni, személyre szabott tanácsadás is biztosított.

8. A projektben megfogalmazott javaslatok

A nemzetközi jó gyakorlat szerint a munkaerőhiány orvoslása ott kezdődik, hogy a cég komoly átvilágításon esik át. A munkaerő-mozgás pontos tendenciáinak tudása nélkül nem lehet a problémát orvosolni. A szállítóiparban egy átfogó audit keretében azonosítani kell:

- minden beosztást és munkahelyi feladatot,
- a munka elvégzésének helyét,
- a munkahelyi üresedések számát és időtartamát,
- foglalkoztatási státuszt, ledolgozott órák számát, a túlóra mértékét,
- a munkahelyi évek számát és a munkavállalói forgalmat,
- olyan releváns demográfiai tényezőket, mint a kor, nem, vagy etnikai, nyelvi hát-tér,
- a dolgozók okleveleit és diplomáit,
- az iparban releváns gyakorlatot és szaktudást, a munkavégzés során elsajátított informális tudást és tapasztalatot,

- létező és körvonalazódó képzettség-szakadékot (skill gap),
- olyan folyamatokat, amelyek monitorozzák az iparágban szükséges képességeket.

Ezeknek a tényezőknél a pontos ismerete segít majd kiválasztani a legmegfelelőbb jó gyakorlatot a cég specifikus problémáira.

A fent felvázolt általános munkaerőhiányt orvosló megoldások és jó gyakorlatok mellett, a szakirodalom és jelen projekt kutatási eredményei azt mutatják, hogy az alábbi lépések különösen jól alkalmazhatók a szállítóiparban.

8.1. A projektben megfogalmazott javaslatok a külső feltételek vonatkozásában

a. Szakképzési rendszer, az oktatás szerepe

Az oktatásnak folyamatosan monitoroznia kell a munkaerőpiacon elvárt igényeket, illetve a készségek és kompetenciák fejlesztésére nagyobb hangsúlyt kell fektetnie. A szakképzés minőségi fejlesztése szintén nagyon fontos.

Szükséges, hogy a szállítási szektorhoz kapcsolódó speciális szaktudást biztosító középfokú szakképzések újra elérhetőek legyenek.

b. Duális képzés

Javasoljuk a duális képzések fejlesztését mind közép, mind felsőfokú oktatás esetében. A szállítási ágazat vállalatai gyakorlati helyet biztosítva a duális képzésben résztvevő hallgatóknak, már a képzési idő alatt olyan körülményeket tudnak biztosítani a fiatal munkavállalók számára, amin keresztül azok megismerhetik, megkedvelhetik a munkáltatót. A munkaadó is megismeri a gyakorlaton lévő diákot, hallgatót, és amennyiben rátermettnek találja a fiatalt, őt közvetlenül megszólítva állandó helyet tud ajánlani.

c. Toborzás – tervezett utánpótlás

Folyamatosan biztosítani kell olyan toborzó alkalmakat, amelyek során azok is lehetőséget láthatnak meg a szállítási szektorban, akik korábban nem vették azt számításba. Ugyanakkor fontos tudatosan tervezett eszközökkel (pl ösztöndíjak alapítása, saját képzések szervezése) egy kiszámíthatóbb utánpótlási szisztémát kialakítani.

d. A munkavállalói életkor csökkentése

A legtöbb országban a szállítási iparban, különösen a járművezetői állásokban, a minimális életkor a 21 év. Ugyanakkor a 18 éves fiatalok lehet, hogy nem várnak a pénzkereséssel, és más iparágakban helyezkednek el.

e. Nők felé nyitás

Főleg a járművezetés és gépészet technika terén élnek olyan sztereotípiák, mely szerint a nők alkalmatlanok a szállító ipari munkák elvégzésére. Ezek az előítéletek sajnos jelentősen limitálják az iparban alkalmazható munkaerő mennyiségét. A szállítóipar aktív nyitása a nők felé nagy lépés lehetne a munkaerőhiány megszüntetése felé.

f. Külföldi munkavállalók foglalkoztatása

A külföldről érkező munkaerő pótlásáról megoszlanak a vélemények. Többek szerint alkalmazni lehetne a „kulturálisan beilleszthető” munkaerőt, és már kormány-szinten is felmerült ennek a gondolata.

g. Oktatás szerepe

Az oktatásnak folyamatosan monitoroznia kell a munkaerőpiacon elvárt igényeket, és a készségek és kompetenciák fejlesztésére nagyobb hangsúlyt kell fektetnie. A szakképzés minőségi fejlesztése szintén nagyon fontos.

h. Mobilitás

Amunkaerőhiány gyakran bizonyos régiókra vagy településekre koncentrálódik, és ezért ösztönözni kell a munkaerő mobilitását lakhatási programokon keresztül, amelyek biztosítják a munkaerő kereslet és kínálat kiegyenlítését.

8.2. A projektben megfogalmazott javaslatok a belső feltételek vonatkozásában

a. A bemeneti feltételek javítása

A munkavállalók fizetésének emelése, életpálya modell biztosítása. A piac természetes reakciója, hogy hiány esetében az árak emelkednek. Ebben az esetben az árak alatt a fizetés értendő, amelyek hiány esetében természetesen nőnek. Emellett fontos a szállítóipari fizetések összehasonlító elemzése

azokkal a szakmákkal, amelyekkel versenyben van a munkaerőért. A munkaerő megtartását célzó programok hatékonyságának kutatása és elemzése abból fontos a szempontból, hogy a biztonságos munkavégzéshez kötött fizetési bónuszok mennyire ösztönzők.

Belépési bónusz: Mivel egyre nagyobb a versengés a munkaerő iránt, belépéskor fizetett ösztönző vonzóvá tehet egy céget.

Fontos, hogy a szállítási szektorban olyan életpálya modellt tudjanak felmutatni a munkavállalók számára, ami lehetővé teszi az ágazaton belüli előrelépést, így nem kell pályaelhagyóvá válniuk miközben új kihívásokat keresnek.

b. Kedvezőbb munkaszervezés

Több otthon töltött idő, kedvezőbb műszak. Sokan azért nem vállalnak szívesen munkát a szállítóiparban, mert esetleg sok időt kell távol tölteniük otthonuktól és a családjuktól. A távot töltött idő csökkentése, az emberi léptékű, családbarát időbeosztás kedvezőbb színben tünteti fel az iparágat.

c. Belső képzések szervezése – e-learning

Annak érdekében, hogy a munkavállaló a cégen belül olyan életpályát futhasson be, ami elégedetté teszi mint munkavállalót, fontos hogy a fejlődés alapját jelentő képzéseket biztosítani tudjuk a számára.

A képzés formáját az adott képzés tematikájához kell igazítani. Ott, ahol az szükséges, természetesen törekedni kell a minél gyakorlatiasabb tanulási folyamatokra. Ugyanakkor az elméleti háttér elsajátításához általában tökéletesen megfelelnek az e-learning kurzusok. Nagy előnye az elektronikus oktatásnak, hogy egy esetleges világjárvány sem okoz nehézséget a lefolyásában, mindig elérhető, egyéni tempóban teljesíthető.

d. Mentorprogram é teljesítményösztönző rendszer

A fiatal pályakezdők szaktudásának elmélyítését, és munkahelyi szociális hálójának megerősödését is szolgálja a mentor rendszer. A mentor segítségével a munkavállaló hamarabb tesz szert kapcsolatokra, több sikerélmény éri a munkájában, így könnyebben dönt úgy, hogy hosszú távon a szállítási szektorban marad munkavállalóként.

e. A fluktuáció okainak elemzése

Ahhoz, hogy kezelni tudjuk, ismernünk kell a problémát, így fontos, hogy a fluktuáció okait feltárjuk az adott vállalatnál. A munkaerő vándorlás okai között számos eshetőség elképzelhető. Az

egyedi akciótervek elkészítése előtt fontos megtudni, hogy az adott cégnél épp mi a legjellemzőbb motivációja az elvándorlásnak.

Az egyedi okok mellett minden munkáltatót érinthet a generációs sajátosságokból adódó elvándorlási kedv. Az Y és Z generációknak mások a preferenciái, mint az elődöknek. Folyamatosan új kihívásokat keresnek, nem kötelezik el magukat egy munkahely mellett egy egész életre. A munkáltató azonban nagyban csökkentheti az elvándorlás mértékét, ha olyan munkakörülményeket teremt, melyek vonzóak minden, így a legfiatalabb munkavállalók részére is, és még inkább azzal, ha inspiráló kihívások elé tudja állítani munkavállalóit, az új kihívásokat a cégen belüli mozgással, előre lépéssel biztosítva.

f. A szállítóipari, járművezetői szakma imázsának fejlesztése

Komoly erőfeszítéseket kell tenni azért, hogy a szakmát felelősségteljes, komoly, nagy felkészültséget igénylő, de alapvetően szakmailag és emberileg is sokat adó munkahelynek tekintse a közvélemény. A magyarországi viszonylatokban a szakmát biztonságos, tiszta közeggé kell tenni.

g. A munkakörülmények javítása

A telephelyeken, megállóknban, állomásokon, járműveken való munkahelyi környezet javítása, a munkavállaló védelmének fontossága. A szakma negatív megítélése mellett a járművezetőknek gyakran kell a telep- és rakodóhelyeken, autóbusszállomásokon jellemző negatív bánásmóddal is szembesülni; pl. nem használhatják a mosdót, vagy sokat kell várniuk míg a szállítmány le- és felpakolásra kerül. A busz- és vasútállomások dolgozói és a járműveken szolgálatot teljesítők számára maximálisan biztosítani kell a lehető legjobb körülményeket.

h. A járműflotta általános modernizációja

Bár még fényévekre vagyunk a robotok által vezetett járművektől, a cégeknek érdemes követni a legmodernebb technológiákat, mert előbb vagy utóbb erre a szintre jutunk, és jó, ha a szállítóipar fel van erre készülve. A modern, vezetést segítő technológiák jelenléte általában is vonzóvá teszi a járművezetői szakmát, főleg a fiatalok körében. Egy távoli jövőben elképzelhető, hogy a hosszú távú szállítást robotpilóták végzik majd el.

i. Atipikus foglalkoztatási formák lehetővé tétele

A részmunka, távmunka, a home office lehetősége vonzóbbá teheti a szektort a munkavállalók számára.